

Riikka Keinänen
 Kaisa Aunola
 Marja-Kristiina Lerkkänen
 Anna-Maija Poikkeus
 Jari-Erik Nurmi
 Noora Kiuru

Vanhemmuustyylien merkitys taidoiltaan erilaisten lasten sosiaalisessa kompetenssissa

Tutkimuksessa tarkasteltiin vanhemmuustyylin yhteyttä lasten sosiaaliseen kompetenssiin. Lisäksi tutkittiin, vaikuttavatko siihen lapsen sukupuoli ja kognitiiviset taidot. Tutkimukseen osallistui Alkuportaat-tutkimuksen 378 lasta vanhempineen. Esiopettajat arvioivat lasten sosiaalista kompetenssia (yhteistyötaitoja, empaattisuutta, impulsiivisuutta ja häiritsevää käytöstä). Luokanopettajat arvioivat lapsen prososiaalisia taitoja 1. ja 2. luokalla. Vanhemmuustyylin arviot perustuivat vanhempien itsearviointeihin lasten ollessa ensimmäisellä luokalla. Tulokset osoittivat, että vanhempien lämmin vanhemmuustyyli edisti lasten sosiaalista kompetenssia. Sen sijaan mitä vahvemmin äiti kontrolloi lastaan joko rajoja asettamalla tai syyllistämällä, sitä enemmän lapsella ilmeni esiopetusryhmässä impulsiivisuutta ja häiritsevää käyttäytymistä ja sitä vähemmän prososiaalisia taitoja koulussa. Ristiriitainen vanhemmuustyyli (lämpimyyys yhdistyneenä syyllistämiseen) oli yhteydessä lasten heikkoon sosiaaliseen kompetenssiin, mutta vain tyttöjen

ja niiden lasten kohdalla, joilla oli keskimääräistä paremmat kognitiiviset taidot. Lisäksi käyttäytymisen kontrollointi rajoja asettamalla sekä auktoritatiivinen vanhemmuustyyli tukivat erityisesti niiden lasten sosiaalisia taitoja, joilla oli keskimääräistä heikkomat kognitiiviset taidot.

Asiasanat: vanhemmuustyyli, sosiaalinen kompetenssi, sosiaaliset taidot, kognitiiviset taidot

Lapsen sosiaalinen kompetenssi vaikuttaa merkittävästi siihen, kuinka hänet hyväksytään vertaisryhmässä (McDowell & Parke, 2009). Vertaisryhmän hyväksynnällä taas on todettu olevan yhteyttä lasten myöhempään sopeutumiseen ja menestymiseen koulussa (Asher & Paquette, 2003; Parker & Asher, 1987). Sosiaalinen kompetenssi on vuorovaikutuksessa syntyvää ja kontekstisidonnaista (Rose-Krasnor & Denham, 2009) kyvykkyyttä valita ja käyttää kulloisessakin tilanteessa tehokkaita ja soveliaita toimintatapoja (Odom, McConnell, & Brown, 2008). Lapsella voi sanoa olevan hyvä sosiaalinen kom-

petenssi, jos hän on taitava solmimaan ja ylläpitämään vastavuoraisia vuorovaikutussuhteita, pääsee toivomallaan tavalla osallistumaan ja vaikuttamaan ryhmän toimintaan ja saavuttaa tehokkaasti sosiaalisia tavoitteitaan (Rubin, Bukowski & Parker, 2006). Lasten sosiaaliseen kompetenssiin ovat yhteydessä muun muassa itesääätelytaidot, tunteiden tunnistamiseen ja sosiaaliseen ymmärtämiseen liittyvät taidot, sosiaalista ongelmanratkaisua tukevat sosiokognitiiviset taidot (McKown, Gumbiner, Russo & Lipton, 2009) sekä prososiaalinen orientaatio (Rose-Krasnor & Denham 2009). Myös vanhemmuustyylien on havaittu olevan yhteydessä lasten sosiaaliseen kompetenssiin (esim. Hastings, McShane, Parker & Ladha, 2007; Hastings, Zahn-Waxler, Robinson, Usher & Bridges, 2000; ks. katsaus Barber, 1996). Vanhemmuustyyli on vanhempien asenteista, käyttäytymistavoista ja ei-verbaaleista ilmaisista koostuva yleinen tyyli, joka muodostaa lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksen tunneilmapiirin (Darling & Steinberg, 1993). Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää vanhemmuustyylien yhteyttä lasten sosiaaliseen kompetenssiin sekä tarkastella, missä määrin yhteydet ovat erilaisia kognitiivisilta taidoiltaan erilaisilla tytöillä ja pojilla.

VANHEMMUUSTYYLIT

Vanhemmuustyyli on tärkeä erottaa vanhemmuuskäytännöistä. Vanhemmuustyyli kuvaavat vanhemman vuorovaikutusta lapsensa kanssa laajasti eri tilanteissa, mikä ilmenee esimerkiksi vanhempien tavassa huomioida lapsen tarpeita ja mielipiteitä sekä vanhempien lapselle osoittamissa tunteissa, äänensävyssä ja kehon kielessä (Darling & Steinberg, 1993). Vanhemmuuskäytännöt sen sijaan viittaavat van-

hemman tilannekohtaiseen toimintaan, joissa vanhemmat pyrkivät saavuttamaan lapsensa kanssa konkreettisia tavoitteita (Pomerantz & Eaton, 2001). On kuitenkin selvää, että vanhempien asenteet ja tunteet välittyvät lapselle myös konkreettisten toimien kautta, joten vanhemmuustyyli vaikuttaa vanhemmuuskäytäntöihinkin.

Baumrindin (1971, 1989) sekä Maccoby ja Martinin (1983) mukaan vanhemmuustyyli muodostuvat kahdesta keskeisestä vanhemmuuden ulottuvuudesta, lämpimyydestä ja kontrolloivuudesta. Kasvatustyyliiltään lämpimät vanhemmat pyrkivät johdonmukaisesti osoittamaan hyväksyntäänsä lapselle tämän käyttäytyessä hyvin sekä huomioimaan kasvatuksessaan lapsen tarpeita, tunteita ja mielipiteitä (Baumrind, 1989). Lapsen toiminnan kontrollointiin pyrkivät vanhemmat puolestaan asettavat lapsensa käyttäytymiselle korkeita vaatimuksia sekä pitävät yllä tiukkaa ja johdonmukaista kuria. Lämpimyyden ja kontrollin erilaisista yhdistelmistä muodostuu vanhemmuustyylien nelikenttä (Baumrindin, 1971, 1989; Maccoby & Martin, 1983). Baumrindin (1989) mukaan auktoritatiivinen vanhemmuustyyli tukee vanhemmuustyyleistä parhaiten lasten kehitystä, sillä siinä yhdistyvät optimaalisella tavalla sekä vanhempien lämpimyyttä että toiminnan kontrolloiminen. Autoritaariset vanhemmat pyrkivät puolestaan kontrolloimaan lastaan, mutta eivät juuri osoita lämpimyyttä tätä kohtaan. He arvostavat tottelevaisuutta eivätkä pyri vastavuoroiseen vuorovaikutukseen lapsensa kanssa. Sallivat vanhemmat ovat taas hyvin lämpimiä, mutta eivät aseta kovin korkeita vaatimuksia lapsilleen. Päinvastoin he antavat lapsensa vaikuttaa heidän omiin päätöksiinsä ja toimintaansa vanhempina ja suhtautuvat lapsen päänäpistöihin ja toiveisiin varsin myöntävästi. Laiminlyövässä vanhemmuustyyliä yhdistyvät sekä

lämpimyyden että lapsen toiminnan kontrolloinnin vähyys.

Barberin (1996, ks. myös Barber, Stoltz & Olsen, 2005) mukaan olisi tärkeää erottaa myös kolmas vanhemmuustyylin ulottuvuus: psykologinen kontrolli. Tällaista kontrollia käyttävät vanhemmat pyrkivät hallitsemaan lapsia manipuloidulla heidän ajatuksiaan, tunteitaan ja niiden ilmaisua kiintymyssuhteen kautta esimerkiksi syyllistämällä, aiheuttamalla ahdistusta tai epämällä rakkautensa ristiriitatilanteissa. Näin ollen se eroaa olennaisesti behavioraalisesta, lapsen toiminnan ja käyttäytymisen kontrolloinnista, jossa vanhemmat pyrkivät asettamaan rajoja lapsen käyttäytymiselle. Vanhempien käyttämän syyllistävän psykologisen kontrollin on tutkimuksissa havaittu olevan yhteydessä lapsen heikkoon itsetuntoon, itsesyytöksiin, riippuvuuden tunteisiin, passiivisuuteen, sosiaaliseen vetäytymiseen, liialliseen itsekontrolliin, tukahduttuun aggressioon ja masennukseen (ks. katsaus Barber, 1996). Aunolan ja Nurmen (2005) tutkimuksen mukaan erityisen haitallista lapsen hyvinvoinnin kannalta oli, jos vanhemmat ilmensivät vanhemmuustyylissään runsasta syyllistämistä yhdessä korkean lämpimyyden tai rajojen asettamisen kanssa. Lämmin mutta syyllistävä vanhemmuustyylisi lisäsi lasten sisään- ja ulospäinsuuntautunutta ongelmakäyttäytymistä.

VANHEMMUUSTYILIEN JA LASTEN SOSIAALISEN KOMPETENSSIN VÄLISET YHTEYDET SEKÄ NÄITÄ YHTEYKSIÄ MUUNTAVAT TEKIJÄT

Sosiaalisella kompetenssilla tarkoitetaan kykyä saavuttaa omia päämääriä ja tavoit-

teita tavalla, joka säilyttää vuorovaikutussuhteet myönteisinä (esim. Rubin ym., 2006; Salmivalli, 2005). Sosiaaliseen kompetenssiin liittyvät läheisesti sekä itsesäätelytaidot (vähäinen impulsiivisuuden tai häiritsevän käyttäytymisen esiintyminen) että sosiaaliset ja tunnetaidot kuten empatia, sosiaaliset ongelmanratkaisutaidot, kielelliset neuvottelutaidot ja kyky tunnistaa toisen näkökulma (McKown ym., 2009). Emootioiden ja käyttäytymisen säätely ovat kietoutuneet toisiinsa (Eisenberg, Fabes, Guthrie & Reiser, 2000). Kyvykkyyksä säädellä tunteita ja käyttäytymistä sosiaalisesti hyväksyttävällä tavalla on puolestaan yhteydessä sosiaaliseen kompetenssiin (Spinrad ym., 2004). Hyvät emootioiden ja käyttäytymisen säätelyn taidot näkyvät muun muassa siinä, että lapsi käyttäytyy vain harvoin impulsiivisesti ja häiritsevästi (Kaukiainen, Junttila, Kinnunen & Vauras, 2005).

Tunteiden säätelyn ohella emotionaalisen kompetenssin keskiössä ovat tunteiden jakaminen ja toisten tunteiden tunnistaminen. Niiden on puolestaan todettu olevan yhteydessä alle kouluikäisten lasten sosiaaliseen kompetenssiin (Denham, Blair DeMulder, Levitas, Sawyer & Auerbach-Major, 2003). Tässä tutkimuksessa lapsen sosiaalista kompetenssia tarkasteltiin sosiaalisten taitojen sekä emootioiden ja käyttäytymisen säätelyn arviointien kautta (myös Junttila, Voeten & Vauras, 2006).

Vanhemmuustyilien on aikaisemmissa tutkimuksissa havaittu olevan yhteydessä lasten sosiaaliseen kompetenssiin. Esimerkiksi auktoritatiivinen vanhemmuustyylisi on yhdistetty lasten hyvin prososiaalisiin taitoihin (esim. Hastings ym., 2000; Hastings ym., 2007), autoritaarisen vanhemmuustyylisi puutteisiin lasten prososiaalisissa taidoissa (ks. katsaus Eisenberg, Fabes & Spinrad, 2006), salliva vanhemmuustyylisi lasten impulsiiviseen ja aggres-

siiviseen käyttäytymiseen sekä laiminlyövä vanhemmuustyylillä huonoon emootioiden ja turhautumisen säätelyn kykyyn (ks. katsaus Maccoby & Martin, 1983). On esitetty, että lasten itsesäätelyn kehittymisen kannalta on olennaista, että vanhemmat asettavat lapsensa käyttäytymiselle riittävät rajat (ks. katsaus Barber, 1996; Barber ym., 2005).

Vanhemmuustyyliin yksittäisistä ulottuvuuksista äitien lämpimyyden on havaittu olevan yhteydessä lasten ja nuorten prososiaalisiin taitoihin ja empaattisuuteen (ks. katsaus Eisenberg ym., 2006), hyviin emootioiden säätelyn taitoihin (Walton & Flouri, 2010) sekä hyvään yleiseen sosiaaliseen kompetenssiin, kun on tutkittu sekä lasten sosiaalisia taitoja että aggressiivista käyttäytymistä (Isley, O'Neil, Clatfelter & Parke, 1999; Johnston, Murray, Hinshaw, Pelham & Hoza, 2002; Wakschlag & Hans, 1999). Vanhempien asettamien selkeiden rajojen on useissa tutkimuksissa huomattu olevan yhteydessä lasten hyvään käyttäytymisen säätelyyn (ks. katsaus Barber, 1996). Viitteitä on tosin saatu myös siitä, että vanhempien lapsensa käyttäytymiselle asettamat rajat ovat yhteydessä lasten vähäiseen ongelmakäyttäytymiseen vain silloin, kun vanhemmat ovat samanaikaisesti käyttäneet vain vähän syyllistäväää, psykologista kontrollia (Aunola & Nurmi, 2005; Galambos, Barker & Almeida, 2003). Aunolan ja Nurmen (2005) mukaan tätä voisi selittää se, että vanhemmat, joiden vanhemmuustyylissä yhdistyvät sekä syyllistäminen että rajojen asettaminen, ylikontrolloivat lastensa toimintaa.

Vaikka vanhemmuustyyliin roolia lasten sosiaalisessa kompetenssissa on tutkittu aikaisemminkin, lapseen liittyvien piirteiden kuten sukupuolen ja kognitiivisten taitojen merkitystä sosiaalisen kompetenssin ja kasvatustyilien välisissä yhteyksissä on tutkittu varsin vähän. Ei juurikaan

tiedetä, kuinka paljon erilaiset lapset hyötyvät eri vanhemmuustyyleistä tai kuinka haitallisia tietyt vanhemmuustyylit ovat lasten kehitykselle. On kuitenkin viitteitä siitä, että vanhemmuus olisi yhteydessä voimakkaammin tyttöjen kuin poikien prososiaalisuuteen (Eisenberg ym., 1992). Vanhemmuustyyleistä puolestaan auktoritatiivisen vanhemmuustyylin on osoitettu ennustavan voimakkaammin tyttöjen kuin poikien prososiaalisia taitoja (Hastings ym., 2005). Toisaalta Hastings ja muut (2007) ovat osoittaneet myöhemmässä tutkimuksessaan, että kun otetaan huomioon tyttöjen ja poikien väliset erot heille tyypillisessä prososiaalisessa käyttäytymisessä, auktoritatiivinen vanhemmuustyylillä ennustaa yhtä voimakkaasti prososiaalista käyttäytymistä sekä tytöillä että pojilla. Ristiriitaisten tutkimustulosten takia aiheesta tarvitaan vielä lisätutkimusta.

Lasten kognitiivisten taitojen on myös havaittu olevan yhteydessä lasten sosiaaliseen kompetenssiin (Poikkeus, 1997; ks. katsaus Eisenberg ym., 2006). Esimerkiksi lapsilla, joilla on kehityksellisiä viivästymiä, on havaittu olevan heikkouksia ryhmään liittymisen taidoissa (Odom ym., 2006), emootioiden säätelyssä (Wilson, 1999) sekä ystävyysuhteiden muodostamisessa ja ylläpitämisessä (ks. katsaus Guralnick, 1999). Tätä saattaa selittää se, etteivät kognitiivisilta taidoiltaan heikot lapset ymmärrä kunnolla sosiaalisia rooleja ja odotuksia tai että myös heidän sosiokognitiivisissa taidoissaan, kuten sosiaalisten vihjeiden ymmärtämisessä (Diamond, 2005), on puutteita. Tutkimuksissa on saatu viitteitä myös siitä, että kognitiivisesti taitavat lapset hyödyntävät erityisen tehokkaasti ympäristönsä resursseja (Connor ym., 2005; Curby ym., 2009). Aikaisemmin ei kuitenkaan ole tarkasteltu, eroavatko kognitiivisilta taidoiltaan heikot ja taitavat lapset siinä, minkälainen rooli

vanhemmuustyyliellä on heidän sosiaalisessa kompetenssissaan ja sen kehityksessä. Tämän tutkimuksen tavoitteena on tarkastella vanhemmuustyylien yhteyksiä lasten sosiaaliseen kompetenssiin sekä selvittää, muuntavatko niitä mahdollisesti lasten sukupuoli ja kognitiiviset taidot. Vanhemmuustyyliä tarkastellaan lämpimyyden, rajojen asettamisen ja syyllistämisen sekä näiden yhdysvaikutusten osalta. Sosiaalista kompetenssia tarkastellaan yhtäältä sosiaalisten taitojen (empaattisuus, yhteistyötaitot ja yleiset prososiaaliset taidot) ja toisaalta emootioiden ja käyttäytymisen säätelyn (impulsiivisuus ja häiritsevä käyttäytyminen) näkökulmista.

TUTKIMUSONGELMAT JA HYPOTEESIT

Tässä tutkimuksessa pyritään selvittämään seuraavia kysymyksiä:

(1) Ovatko vanhemmuustyyliet yhteydessä esiopetusikäisten lasten sosiaaliseen kompetenssiin kuten yhteistyötaitoihin, empaattisuuteen, impulsiivisuuteen ja häiritsevyyteen? Entä ennustavatko vanhemmuustyyliet lasten prososiaalisia taitoja ja niiden kehittymistä 1. ja 2. luokalla? Oletamme auktoritatiivisen vanhemmuustyylin olevan yhteydessä lasten hyviin yhteistyötaitoihin ja empaattisuuteen sekä ennustavan lasten hyviä prososiaalisia taitoja (Hastings ym., 2000; Hastings ym., 2007). Autoritaarisen vanhemmuustyylin puolestaan oletetaan olevan yhteydessä lasten puutteellisiin yhteistyökykyihin ja empaattisuuteen sekä ennustavan lasten puutteellisia prososiaalisia taitoja (Eisenberg, ym., 2006). Lisäksi sallivan ja laiminlyövän vanhemmuustyylin oletamme olevan yhteydessä lasten impulsiivisuuteen ja häiritsevyyteen (Maccoby & Martin, 1989).

(2) Ovatko lapsen sukupuoli ja kognitiiviset taidot yhteydessä lasten sosiaaliseen kompetenssiin ja vanhempien vanhemmuustyyliin? Oletamme lapsen sukupuolen olevan yhteydessä lasten sosiaaliseen kompetenssiin siten, että tytöt ovat käyttäytymiseltään poikia empaattisempia ja yhteistyökykyisempia (Junttila ym., 2006; Pakaslahti & Keltikangas-Järvinen, 2001) ja pojat puolestaan tyttöjä impulsiivisempia (Hartung ym., 2002; Junttila ym., 2006) ja häiritsevempiä (Junttila ym. 2006; Lumley, McNeil, Herschell & Bahl, 2002).

(3) Ovatko vanhemmuustyyliet yhteydessä eri tavoin kognitiivisilta taidoiltaan erilaisten tyttöjen ja poikien sosiaaliseen kompetenssiin ja sen ulottuvuuksiin? Lasten sukupuolen ja kognitiivisten taitojen vaikutuksesta vanhemmuustyylien ja lasten sosiaalisen kompetenssin välisiin yhteyksiin ei aseteta tarkempia hypoteeseja, sillä aiheesta ei ole vielä tehty riittävästi tutkimusta.

MENETELMÄ

Tutkittavat ja tutkimuksen toteutus

Tutkimus on osa Suomen Akatemian Opetuksen ja motivaation huippuyksikön Alkuportaatt-seurantatutkimusta (Lerkkanen, Niemi, Poikkeus, Poskiparta, Siekinen & Nurmi, 2006). Seurantaan on osallistunut noin 2 000 lasta vanhempineen ja opettajineen esiopetusvuoden syksystä 4. luokan loppuun neljällä eri paikkakunnalla vuosina 2006–2011. Tutkimuksen suorittamiseen saatiin kaikilta tutkimuksessa mukana olevien lasten vanhemmilta kirjallinen lupa, ja myös lapsilta kysyttiin halua osallistua tutkimukseen. Lapsilla oli näin ollen mahdollisuus kieltäytyä osallistumasta tutkimukseen vaikka vanhemmat olisivatkin antaneet siihen luvan. Alkuportaatt-tutkimus on saanut Jyväskylän yli-

opiston eettiseltä toimikunnalta puoltavan lausunnon, ja kaikessa tutkimustoiminnassa on otettu huomioon alan eettiset ohjeet sekä lasten oikeudet.

Tämän tutkimuksen aineisto on kerätty esiopetusvuoden keväällä 2007, ensimmäisen luokan keväällä 2008 ja toisen luokan keväällä 2009. Tutkimuksen otoksen muodosti 378 lasta (keskimääräinen ikä tutkimuksen alkaessa = 6,16 v, kh = 3,35 kk). Lapsista 182 (48 %) oli tyttöjä ja 196 (52 %) poikia. Lisäksi näiden lasten vanhemmista tutkimukseen osallistui 461, joista 281 oli äitejä (61 %) ja 180 isiä (39 %). Esiopettajat tekivät lasten sosiaalista kompetenssia koskevat arviot esiopetusvuoden lopussa. Luokanopettajat arvioivat lasten prososiaalisia taitoja ensimmäisen ja toisen luokan lopussa. Lasten vanhemmat täyttivät lasten ollessa ensimmäisellä luokalla kyselyn, jossa he muun muassa arvioivat käyttämiään vanhemmuustyyliä.

Vanhempien taustatiedot. Tutkimukseen osallistuneista vanhemmista suurin osa (äideistä 67 % ja isistä 80 %) asui yhdessä aviopuolisonsa sekä heidän yhteisten lastensa kanssa. Avopuolison sekä heidän yhteisten lastensa kanssa asui äideistä 10 % ja isistä 9 %. Uusperheessä asui äideistä 10 % ja isistä 7 %. Yksinhuoltajaäitejä oli enemmän kuin -isiä: äideistä 12 % oli yksinhuoltajia ja isistä 2 %. Vanhemmista suurin osa (äideistä 56 % ja isistä 58 %) oli saanut joko ammatillisen tai opistotasoisin koulutuksen. Korkeakoulutuksen saaneita äitejä oli 37 % ja isiä 35 %. Sekä äideistä että isistä vain 5 %:lla ei ollut minkäänlaista ammatillista koulutusta. Alle 1 % äideistä ja 1 % isistä oli jättänyt perus- tai kansakoulun kesken.

Menetelmät

Sosiaalinen kompetenssi. Esiopettajat arvioivat kunkin lapsen sosiaalista kompetenssia MASK-monitahoarviointimenetel-

mällä (Junttila ym., 2006; Kaukiainen ym., 2005). Opettajan lomake koostui 15 osiosta, joissa opettajaa pyydettiin arvioimaan 4-portaisella asteikolla (1 = ei koskaan; 4 = erittäin usein), kuinka usein lapsi käyttäytyy väittämän mukaisesti. Kysely sisältää neljä ulottuvuutta, joilla arvioidaan lasten yhteistyötaitoja (esim. ”Tarjoaa apuaan muille”; ”Osaa aloittaa taitavasti keskustelun kavereiden kanssa”), empaattisuutta (esim. ”Ottaa huomioon muiden lasten tunteet”), impulsiivisuutta (esim. ”On lyhyt pinna”; ”Saa raivokohtauksia ja kiu-kunpuuskia”) ja häiritsevyyttä (esim. ”Häiritsee ja ärsyttää muita lapsia”; ”Toimii ajattelematta”). Tutkimuksessa muodostettiin keskiarvosummamuuttujat erikseen osioista, jotka mittasivat lasten yhteistyötaitoja (5 osiota, $\alpha = .84$), empaattisuutta (3 osiota, $\alpha = .87$), impulsiivisuutta (3 osiota, $\alpha = .90$) ja häiritsevyyttä (4 osiota, $\alpha = .90$).

Ensimmäisellä ja toisella luokalla luokanopettaja arvioi lasten prososiaalisia taitoja The Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ) -kyselylomakkeen suomalaisen version avulla (Goodman, 1999). Opettaja arvioi lapsen käyttäytymistä koulussa 3-portaisella asteikolla (1 = ei päde, 2 = pätee jonkin verran, 3 = pätee varmasti). Viiden prososiaalisia taitoja mittaavan osion (esim. ”Ottaa muiden tunteet huomioon”; ”Tarjoutuu auttamaan, jos joku loukkaa itsensä, on pahoilla mielin tai huonovointinen”; ”Kiltti nuorempiin kohtaan”) perusteella muodostettiin lasten prososiaalisia taitoja arvioivat keskiarvosummamuuttujat kahdelle eri mittauskerralle eli ensimmäiselle luokalle ($\alpha = .85$) ja toiselle luokalle ($\alpha = .85$).

Vanhemmuustyyli. Vanhemmuustyyliä mitattiin vanhempien itsearviona Block's Child Rearing Practices Report -kyselylomakkeella (Roberts, Block & Block, 1984; suomenkielinen versio Aunola & Nurmi, 2005). Tässä tutkimuksessa

tarkasteltiin kysymyksiä, jotka mittasivat vanhemmuustyylien kolmea ulottuvuutta: lämpimyyttä (10 osiota; esim. ”Kun lapseni käyttäytyy huonosti, selvitämme asian puhumalla”; ”Osoitan lapselleni usein, että rakastan häntä”), rajojen asettamista (5 osiota; esim. ”Lapseni pitää oppia, että meidän perheessä on tarkat säännöt”; ”Kun lapseni tekee jotakin, mikä ei ole sallittua, minä tavallisesti rankaisen häntä”) sekä syyllistämistä (eli psykologista kontrollia 4 osiota; esim. ”Annan lapseni nähdä, kuinka pettynyt ja häpeissäni olen, jos hän käyttäytyy huonosti”; ”Lapseni on opittava arvostamaan, kuinka hyvin hänen asiansa ovat”). Jokaisesta kolmesta ulottuvuudesta muodostettiin äideille ja isille erilliset keskiarvosummamuuttujat, jotka mittasivat äitien kasvatusotteen lämpimyyttä ($\alpha = .84$), rajojen asettamista ($\alpha = .62$) sekä syyllistämistä ($\alpha = .68$) ja isien kasvatusotteen lämpimyyttä ($\alpha = .83$), rajojen asettamista ($\alpha = .75$) sekä syyllistämistä ($\alpha = .72$).

Kognitiiviset taidot. Lasten kognitiivisten taitojen tason indikaattorina toimi keskiarvosumma, joka oli saatu esiopetusvuoden ja ensimmäisen luokan arvioinneissa käytetyistä neljästä testistä. Testit valittiin siten, että ne erottelivat lapset eri taitotasolle ja testasivat ikävaiheessa keskeisiä opittavia taitoja (varhainen tekninen lukutaito ja varhainen laskutaito) ja kognitiivisia taitoja (visuospatiaalinen hahmotus ja työmuisti). Lasten teknistä lukutaitoa arvioitiin 1. luokan keväällä Alasteen lukutestin TL2-osatestillä (ALLU; Lindeman, 1998), joka edellyttää sekä lukemisen tarkkuutta että sujuvuutta. Testissä oli neljä harjoitustehtävää ja 80 testiosiota. Kussakin tehtäväosiossa oli neljä samankaltaista sanaa ja kuva. Lapsen tehtävänä oli yhdistää viivalla kuvaan oikea sana. Testin aikarajana oli Alkuportaati-tutkimuksessa kaksi minuuttia (maksimi 80 pistettä). Laskutaitoa arvioitiin 3 minuutin kestoisella

yhteen- ja vähennyslaskuja sisältävällä tehtävällä (Räsänen & Aunola, 2007). Visuospatiaalista hahmotusta arvioitiin tehtävällä (Woodcock & Johnson, 1977), jossa lapsia pyydettiin näyttämään, mitkä kuviopalat tarvitaan, jotta muodostuisi kuvassa oleva suurempi kuvio. Työmuistin kapasiteetin arvioinnissa käytettiin WISC-III-testistön (Wechsler, 1999) muistitehtävää (Digit Span), jossa luetellaan numerosarjoja eteenpäin ja taaksepäin. Lasten saama kokonaispistemäärä kaikissa näissä neljässä testissä riippui siitä, kuinka monta oikeaa vastausta lapsi oli testissä antanut. Kognitiivisten taitojen mittana käytettiin standardoitujen pistemäärien pohjalta laskettua keskiarvosummamuuttujaa ($\alpha = .62$).

TULOKSET

Vanhemmuustyylien rooli lasten sosiaalisessa kompetenssissa

Taulukossa 1 on esitetty vanhempien käyttämien vanhemmuustyylien kuvailevat tiedot sekä riippuvien otosten t-testin tulokset isien ja äitien eroista vanhemmuustyylien ulottuvuuksissa. Tutkimuksessa havaittiin, että sekä isät että äidit ilmensivät vanhemmuustyyliensä eniten lämpimyyttä. Äidit osoittivat lämpimyyttä lapselleen keskimäärin hieman enemmän kuin isät. Toiseksi eniten vanhemmat käyttivät rajojen asettamista, kun taas syyllistämisen käyttäminen kasvatuksessa oli vanhemmilla harvinaisinta.

Tutkimuksen ensimmäisenä varsinaisena tavoitteena oli tutkia vanhemmuustyylien yhteyttä lasten esiopetuksessa arvioituun sosiaaliseen kompetenssiin. Tätä tutkittiin regressioanalyysillä, jossa kutakin sosiaalisen kompetenssin osa-aluetta selitettiin kolmella kasvatustyyli-dimensiolla ja näiden yhdysvaikutustermeillä. Koska

vanhemmuustyylien ulottuvuuksien väliset yhdysvaikutustermit eivät olleet yhteydessä lasten sosiaaliseen kompetenssiin tai sen ulottuvuuksiin, taulukossa 2 on esitetty sekä korrelaatio- että regressioanalyysien tulokset vain päävaikutusten osalta.

Äitien vanhemmuustyylien ja lasten sosiaalisen kompetenssin väliset korrelaatiot (taulukko 2) osoittivat, että äitien vanhemmuustyylien ulottuvuuksista sekä rajojen asettaminen että syyllistäminen olivat yhteydessä lasten impulsiivisuuteen ja häiritsevyyteen: mitä impulsiivisemmin ja häiritsevämmin lapset käyttäytyivät, sitä enemmän äidit kontrolloivat lapsensa käyttäytymistä asettamalla rajoja ja syyllistämällä. Regressioanalyseissä kuitenkin vain äitien rajojen asettamisen yhteys las-

ten impulsiivisuuteen ja häiritsevyyteen jäi tilastollisesti merkitseväksi (taulukko 2).

Isien vanhemmuustyylien ja lasten sosiaalisen kompetenssin väliset korrelaatiot (taulukko 2) sen sijaan osoittivat, että isien vanhemmuustyylien ulottuvuuksista lämpimyyden oli positiivisesti yhteydessä lasten empaattisuuteen sekä lisäksi negatiivisesti yhteydessä lasten impulsiivisuuteen ja häiritsevyyteen (taulukko 2). Lisäksi isien rajojen asettaminen ja lasten yhteistyötaidot olivat positiivisesti yhteydessä toisiinsa. Regressioanalyseissä kuitenkin vain isien lämpimyyden vaikutus säilyi tilastollisesti merkitsevä.

Seuraavaksi tutkittiin vanhemmuustyylien yhteyttä lasten ensimmäisellä ja toisella luokalla mitattuihin prososiaali-

Taulukko 1. Isien ja äitien vanhemmuustyylien kuvailevat tiedot sekä isien ja äitien erot vanhemmuustyylien ulottuvuuksissa

	Äidit (N = 177)		Isät (N = 177)		t (df)	p	Cohen d
	ka (kh)	min./maks.	ka (kh)	min./maks.			
Lämpimyyden (1. lk)	4.27 (0.45)	3/5	4.06 (0.45)	3/5	4.28 (176)	<.001	.38
Rajojen asettaminen (1. lk)	3.77 (0.47)	2/5	3.72 (0.53)	2/5	1.47 (176)	.14	.14
Syyllistäminen (1. lk)	2.68 (0.64)	1/5	2.75 (0.64)	1/5	-1.05 (176)	.30	.09

Taulukko 2. Vanhempien vanhemmuustyylien ulottuvuuksien ja lasten sosiaalisen kompetenssin väliset yhteydet

Äidit	Empaattisuus			Yhteistyötaidot			Impulsiivisuus			Häiritsevyyden		
	r	β	R ²	r	β	R ²	r	β	R ²	r	β	R ²
Lämpimyyden	.08	.08		.07	.07		-.10	-.10		-.10	-.10	
Rajojen asettaminen	-.10	-.06		.06	.08		.18**	.15*		.19**	.13*	
Syyllistäminen	-.11	-.09	.02	-.01	-.04	.01	.15*	.09	.05	.18*	.12	.05
Isät	Empaattisuus			Yhteistyötaidot			Impulsiivisuus			Häiritsevyyden		
	r	β	R ²	r	β	R ²	r	β	R ²	r	β	R ²
Lämpimyyden	.18*	.17*		.10	.10		-.18*	-.19*		-.18*	-.19*	
Rajojen asettaminen	.02	.02		.16*	.15		.06	.08		.01	.03	
Syyllistäminen	-.01	-.01	.03	.07	.02	.03	-.01	-.05	.04	-.01	-.03	.04

Huom. β = standardoitu regressiokerroin, R² = mallin selitysaste kun kaikki päävaikutukset ovat mukana mallissa, *p < .05, **p < .01

siin taitoihin (ks. taulukko 3). Korrelaatiot osoittivat, että sekä äitien että isien lämpimyys oli yhteydessä lasten prososiaalisuuden sekä ensimmäisellä että toisella luokalla: mitä enemmän lämpimyyttä vanhemmat osoittivat, sitä paremmat prososiaaliset taidot heidän lapsillaan oli. Äitien kohdalla rajojen asettaminen lapsen toiminnalle sen sijaan oli negatiivisesti yhteydessä lasten prososiaalisiin taitoihin ensimmäisellä luokalla.

Viimeiseksi tutkittiin hierarkkisen regressioanalyysin avulla vanhemmuustyilien yhteyttä lasten prososiaalisten taitojen kehitykseen. Regressioanalyysissä toisluokkalaisten prososiaalisia taitoja selitettiin ensimmäisellä askelmalla ensimmäisen luokan prososiaalisilla taidoilla, toisella askelmalla vanhemmuusdimensioilla ja kolmannella askelmalla vanhemmuustyilien interaktiotermeillä. Vanhemmuustyilien ulottuvuudet tai niiden väliset yhdysvaikutustermit eivät kuitenkaan ennustaneet lasten prososiaalisia taitoja toisella luokalla, kun analyseissä kontrolloitiin lasten ensimmäisen luokan aikaiset prososiaaliset taidot.

Lapsen sukupuolen ja kognitiivisten taitojen yhteys sosiaaliseen kompetenssiin ja vanhemmuustyyliin

Tutkimuksen seuraavana tavoitteena oli selvittää, ovatko lasten sukupuoli ja kognitiiviset taidot yhteydessä lasten sosiaaliseen kompetenssiin ja vanhempien käyttämiin vanhemmuustyyliin. Ensin havaittiin, että sekä tyttöjen että poikien sosiaalinen kompetenssi oli keskimäärin varsin hyvä (taulukko 4). Riippumattomien otosten t-testin tulokset (taulukko 4) osoittivat kuitenkin, että tytöillä oli keskimääräisesti parempi sosiaalinen kompetenssi kuin pojilla. He osoittivat esiopetuksessa käyttäytymisessään muita kohtaan enemmän empatiaa ja heillä oli paremmat yhteistyökyvyt kuin pojilla, kun taas pojilla oli tyttöjä enemmän häiritsevää käytöstä ja impulsiivisuutta. Tytöt olivat myös ensimmäisellä ja toisella luokalla prososiaalisissa taidoissaan keskimäärin poikia taitavampia.

Seuraavaksi tarkasteltiin lasten kognitiivisten taitojen ja sosiaalisen kompetenssin sekä lasten kognitiivisten taitojen

Taulukko 3. Vanhempien käyttämien vanhemmuustyilien ulottuvuuksien ja lasten sosiaalisen kompetenssin väliset yhteydet

	Prososiaaliset taidot	
	1. luokalla	2. luokalla
Äidit	r	r
Lämpimyys	.21**	.15*
Rajojen asettaminen	-.08	-.16*
Syylistäminen	-.11	-.15*
Isät	r	r
Lämpimyys	.27**	.19**
Rajojen asettaminen	-.03	-.04
Syylistäminen	.03	-.06

Huom. * $p < .05$, ** $p < .01$

ja vanhempien vanhemmuustyylien korrelaatioita. Havaittiin, että lasten kognitiiviset taidot olivat tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä ainoastaan lasten empaattisuuteen ($r = .24, p < .01$) ja yhteistyötaitoihin ($r = .11, p < .01$): mitä paremmat kognitiiviset taidot lapsilla oli, sitä yhteistyökykyisempiä sekä empaattisempia lapset olivat. Vanhemmuustyyliä ja lasten kognitiiviset taidot eivät puolestaan olleet yhteydessä toisiinsa.

Lapsen sukupuoli ja kognitiiviset taidot muuntavana tekijänä vanhemmuustyylien ja sosiaalisen kompetenssin välisissä yhteyksissä

Tutkimuksen viimeisenä tavoitteena oli tutkia, onko vanhemmuustyylien yhteys lasten sosiaaliseen kompetenssiin ja sen ulottuvuuksiin erilainen riippuen lasten sukupuolesta ja kognitiivisten taitojen tasosta. Tätä tutkittiin lisäämällä edellisiin regressioanalyysiin sukupuolen ja vanhemmuustyyliä dimensioiden interaktiiviset termit. Regressioanalyysien tulokset sukupuolen muuntavasta vaikutuksesta osoittivat, että lapsen sukupuoli muunsi tilastollisesti merkitsevästi ainoastaan isien lämpimyden ja syyllistävän kasvatuksen välisen yhdysvaikutustermin yhteyttä las-

ten impulsiivisuuteen (lapsen sukupuoli \times isien lämpimyyden \times isien syyllistävä kasvatustapa) siten, että yhdysvaikutustermi oli yhteydessä vain tyttöjen impulsiiviseen käyttäytymiseen ($\beta = .24, p < .05$). Tämän yhdysvaikutuksen tulkinta on esitetty kuviossa 1a: syyllistävä kasvatustapa muunsi isien lämpimyden yhteyttä tyttöjen impulsiivisuuteen siten, että jos isä käytti paljon syyllistämistä, oli isien lämpimyyden positiivisesti yhteydessä tyttöjen impulsiivisuuteen (vrt. ristiriitainen vanhemmuustyyli). Sen sijaan, jos isät käyttivät vain vähän syyllistämistä, lämpimyyden oli negatiivisesti yhteydessä tyttöjen impulsiivisuuteen. Tyttöjen impulsiivisuus oli korkeimmillaan silloin, kun isät eivät osoittaneet tyttärelleen lämpimyyttä eivätkä syyllistäneet heitä. Pojilla vastaavaa yhdysvaikutusta ei löydetty.

Tulokset osoittivat edelleen, että myös kognitiiviset taidot muunsi erityisesti äitien psykologisen kontrollin ja lämpimyden välisen yhdysvaikutustermin yhteyttä lasten prososiaalisten taitojen kehitykseen (lapsen kognitiiviset taidot \times äitien lämpimyyden \times syyllistävä kasvatustapa: $\beta = -.14, p < .01$). Kyseinen yhdysvaikutustermi oli tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä vain niiden lasten prososiaa-

Taulukko 4. Tyttöjen ja poikien väliset erot sosiaalisessa kompetenssissa

Esiopetus	Tytöt (n = 179)		Pojat (n = 191)		Cohen d
	ka (kh)	ka (kh)	t (df)	p	
Empaattisuus	3.32 (0.59)	3.01 (0.70)	4.60 (363.22)	<.001	0.35
Yhteistyötaidot	3.17 (0.59)	2.96 (0.59)	3.39 (366.62)	<.001	0.48
Impulsiivisuus	1.53 (0.63)	1.97 (0.83)	-5.80 (368)	<.001	0.61
Häiritsevyys	1.57 (0.59)	2.07 (0.78)	-7.02 (368)	<.001	0.73
Alkuopetus					
Prososiaalisuus (1. lk)	2.38 (0.47)	2.03 (0.54)	5.98 (305)	<.001	0.69
Prososiaalisuus (2 lk)	2.39 (0.46)	2.02 (0.53)	6.59 (309)	<.001	0.75

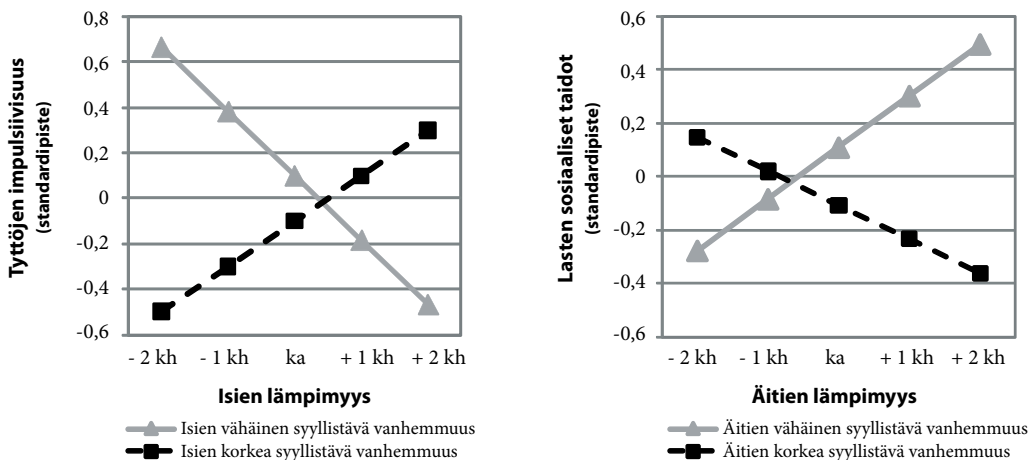
listen taitojen kehitykseen, joilla oli keskimääräistä paremmat kognitiiviset taidot ($\beta = -.16, p < .05$). Yhdysvaikutuksen tulkinta on esitetty kuviossa 1b: äitien lämpimyys oli yhteydessä kognitiivisesti taitavien lasten prososiaalisten taitojen positiiviseen kehitykseen vain silloin, kun he käyttivät vanhemmuustyyliään samanaikaisesti vain vähän syyllistämistä. Sen sijaan kun äidit käyttivät paljon sekä lämpimyyttä että syyllistämistä, kehittyivät kognitiivisesti taitavien lasten prososiaaliset taidot varsin heikosti (vrt. ristiriitainen vanhemmuustyyli).

Kognitiivisilla taidoilla oli vaikutusta myös muihin vanhemmuustyylien ja sosiaalisen kompetenssin osa-alueiden välisiin yhteyksiin. Ensinnäkin kognitiiviset taidot muunsivat päävaikutuksista tilastollisesti merkitsevästi äitien rajojen asettamisen yhteyttä lasten yhteistyötaitoihin (kognitiiviset taidot x äitien rajojen asettamisen: $\beta = -.12, p < .05$). Muuntavan vaikutuksen tulkinta on esitetty kuviossa 2: kun lasten kognitiiviset taidot olivat heikot, oli äitien rajojen asettaminen yhteydessä lasten hy-

viin yhteistyötaitoihin. Sen sijaan kognitiivisesti taitavien lasten yhteistyökyky oli puolestaan keskimääräistä parempi riippumatta äitien käyttämästä rajojen asettamisen määrästä.

Lasten kognitiiviset taidot muunsivat myös isien kasvatustyylin lämpimyden ja rajojen asettamisen välisen yhdysvaikutustermien yhteyttä lasten prososiaalisten taitojen kehitykseen (lapsen kognitiiviset taidot x isien lämpimyyden x isien rajojen asettaminen: $\beta = -.25, p < .001$). Isien lämpimyden ja rajojen asettamisen välinen yhdysvaikutustermi oli tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä sekä kognitiivisilta taidoiltaan heikompina ($\beta = .25, p < .05$) että taitavampina ($\beta = -.32, p < .05$) lasten prososiaalisten taitojen kehitykseen, mutta yhdysvaikutukset olivat luonteeltaan erilaisia. Näiden yhdysvaikutusten tulkinat on esitetty kuviossa 3 (3a ja 3b) erikseen kognitiivisilta taidoiltaan heikommille ja taitavammille.

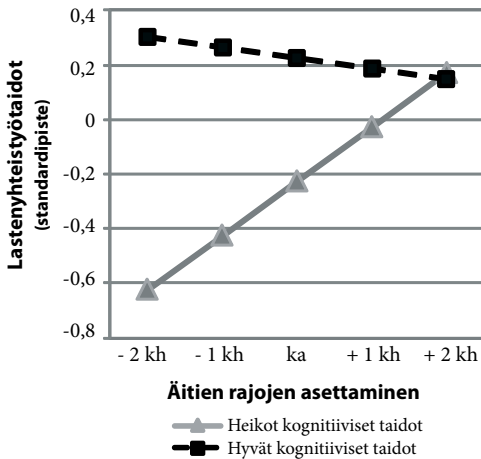
Jos lapsen kognitiiviset taidot olivat keskimääräistä heikot, oli rajojen asettaminen muunsi lämpimyden

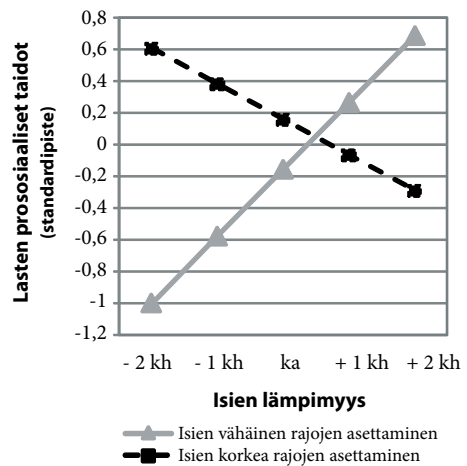
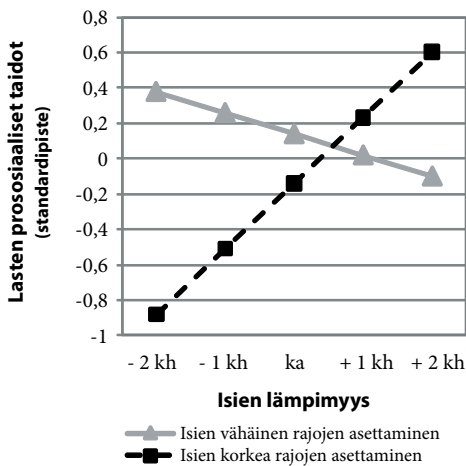
Kuvio 1. Syyllistävä vanhemmuus muuntavana tekijänä vanhempien lämpimyden ja lasten sosiaalisen kompetenssin välillä

yhteyttä lasten prososiaalsiin taitoihin: rajoja asettavien isien lämmin kasvatusote vahvisti lasten prososiaalisia taitoja (vrt. auktoritatiivinen vanhemmuus). Sen sijaan jos lasten kognitiiviset taidot olivat keskimääräistä paremmat, rajojen asettaminen muunsi lämpimyden yhteyttä

lasten prososiaalisten taitojen kehitykseen toisin: isät, jotka eivät asettaneet tiukkoja rajoja, vahvistivat lämpimällä kasvatusteellaan lastensa prososiaalisia taitoja (ks. kuvio 3b), kun taas rajoja asettavien isien lämpimyyden hieman heikensi prososiaalisia taitoja.

Kuvio 2. Lasten kognitiiviset taidot muuntavana tekijänä äitien rajojen asettamisen ja lasten yhteistyötaitojen välisessä yhteydessä

Kuvio 3. Isien rajojen asettamisen muuntava rooli isien lämpimyden ja prososiaalisten taitojen kehityksen välillä lapsilla, joilla on heikot kognitiiviset taidot, ja lapsilla, joilla on hyvät kognitiiviset taidot

POHDINTA

Tutkimuksen tavoitteena oli tarkastella vanhemmuustyilien yhteyttä esiopetusikässä ja koulupolun alussa olevien lasten sosiaaliseen kompetenssiin. Lisäksi tarkasteltiin lasten kognitiivisten taitojen sekä sukupuolen muuntavia vaikutuksia. Tutkimuksessa havaittiin, että vanhempien kasvatustyylin lämpimyyden vahvisti lasten sosiaalista kompetenssia. Sen sijaan mitä enemmän äiti kontrolloi lastaan asettamalla rajoja ja syyllistämällä, sitä enemmän lapsella ilmeni esiopetusryhmässä impulsiivisuutta ja häiritsevää käyttäytymistä ja sitä vähemmän prososiaalisia taitoja koulussa. Tulokset sukupuolen ja kognitiivisten taitojen muuntavasta vaikutuksesta osoittivat, että ristiriitainen lämmin mutta syyllistävä vanhemmuustyyli oli yhteydessä lasten heikkoon sosiaaliseen kompetenssiin, mutta vain tyttöjen ja kognitiivisesti taitavampien lasten kohdalla. Ristiriitainen vanhemmuustyyli lisäsi yhtäältä tyttöjen impulsiivisuutta ja toisaalta hidasti kognitiivisesti taitavampien lasten prososiaalisten taitojen kehitystä. Lisäksi rajojen asettaminen lapsen käyttäytymiselle sekä yleisemmin auktoritatiivinen vanhemmuustyyli näyttivät tukevan erityisesti niiden lasten sosiaalisia taitoja, joilla on keskimääräistä heikommat kognitiiviset taidot.

Vanhemmuustyilien yhteys lasten sosiaaliseen kompetenssiin

Ensimmäisenä tavoitteena oli selvittää, ovatko vanhemmuustyylit yhteydessä esiopetusikäisten lasten sosiaaliseen kompetenssiin ja prososiaalisten taitojen kehittymiseen ensimmäiseltä luokalta toiselle luokalle. Koko otoksen tasolla vanhemmuustyilien ulottuvuuksien väliset yhdysvaikutustermit eivät olleet yhteydessä lasten sosiaaliseen kompetenssiin. Van-

hemmuustyilien yksittäisistä ulottuvuuksista sekä isien että äitien osoittama lämpimyyden edisti lasten sosiaalista kompetenssia (Walton & Flouri, 2010; ks. katsaus Eisenberg ym., 2006; Johnston ym., 2002; Isley ym., 1999; Wakschlag & Hans, 1999). Lämpimän kasvatustyylin yhteyttä lasten sosiaaliseen kompetenssiin voidaan selittää sosiaalisen oppimisen teoriolla (McCollum & Ostrosky, 2008). Sen mukaan lapset oppivat vanhempiensa kanssa tiettyjä vuorovaikutustaitoja, käsityksiä ja skeemoja, joiden pohjalta he toimivat myöhemmin sosiaalisissa tilanteissa. Onkin todennäköistä, että lämmintyylisten vanhempien lapset oppivat heiltä myönteisen vuorovaikutustyylin. Todennäköisesti he myös oppivat hyviä sosiaalisia taitoja sekä emootioiden ja käyttäytymisen säätelystä havainnoimalla vanhempiensa käyttäytymistä (ks. katsaus Hart, Newell & Olsen, 2003). Vanhempien osoittama arvostus saattaa myös vahvistaa lasten taitoja. Lämpimyyden yhteyttä lasten emootioiden säätelyyn voidaan selittää myös kiintymyssuhdeteoriolla (Eisenberg ym., 2005). Teorian mukaan vuorovaikutuksessaan lämpimät vanhemmat muodostavat lapseensa turvallisen kiintymyssuhteen, joka tarjoaa lapselle parempia resursseja säädellä emootionalisia reaktioitaan vihaa ja turhautumista aiheuttavissa tilanteissa.

Odotusten mukainen tulos oli se, että äitien runsas syyllistävyys toi lapsille emootioiden ja käyttäytymisen säätelyn ongelmia ja heikensi lasten prososiaalisia taitoja. Aiemmissä tutkimuksissa syyllistävän, psykologisen kontrollin on havaittu olevan kielteistä lasten sosiaalisen kompetenssin kannalta (ks. katsaus Hart ym., 2003). Sen on myös osoitettu olevan yhteydessä lasten sosiaaliseen vetäytyvyyteen ja aggressiivisuuteen (ks. katsaus Barber, 1996). Sen sijaan tulokset käyttäytymisen kontrolloimisesta rajoja asettamalla olivat

osittain ristiriidassa aiemman tutkimuksen kanssa. Rajoja asettavien äitien lapsilla oli emootioiden ja käyttäytymisen säätelyn ongelmia sekä prososiaalisten taitojen heikkouksia, vaikka aiemmassa tutkimuksessa lähinnä rajojen puuttumisen on havaittu olevan yhteydessä lasten käyttäytymisongelmiin (esim. Barber, 1996; Pettit, Laird, Dodge, Bates & Criss, 2001; Stice & Barrera, 1995). Yksi mahdollinen selitys on, että pienten lasten häiritsevä ja impulsiivinen käyttäytyminen on saanut äidit lisäämään käyttäytymisen kontrollointia rajoja asettamalla.

Lasten kognitiivisten taitojen merkitys vanhemmuustyylien ja sosiaalisen kompetenssin välisissä yhteyksissä

Seuraavaksi tarkasteltiin, ovatko lapsen kognitiiviset taidot yhteydessä heidän sosiaaliseen kompetenssiinsa sekä muuttavatko kognitiiviset taidot vanhemmuustyylien yhteyttä lasten sosiaaliseen kompetenssiin. Tulokset osoittivat, että lasten kognitiiviset taidot olivat positiivisesti yhteydessä lasten sosiaaliseen kompetenssin eri osa-alueista erityisesti empaattisuuteen, mikä tukee aiempia tutkimustuloksia (ks. katsaus Eisenberg ym., 2006).

Kognitiiviset taidot eivät kuitenkaan olleet yhteydessä vanhempien käyttämiin vanhemmuustyyliin. Kognitiiviset taidot osoittautuivat sen sijaan merkittävästi muuttavan vanhemmuustyylien ja lasten sosiaalisen kompetenssin välisiä yhteyksiä. Vanhempien tiukka ja johdonmukainen kurinpito näyttäisi erityisesti tukevan niiden lasten sosiaalisten taitojen kehitystä, joilla on keskimääräistä heikommat kognitiiviset taidot. Tutkimuksessa äitien käyttämä rajojen asettaminen oli yhteydessä juuri kognitiivisilta taidoiltaan heikompien lasten hyviin yhteistyötaitoihin. Puolestaan niillä lapsilla, joilla oli hyvät

kognitiiviset taidot, olivat yhteistyötaidot hyvät riippumatta äitien rajojen asettamisen määrästä.

Tulokset osoittivat myös, että isien auktoritatiivinen – lämmin mutta rajoja asettava – vanhemmuustyyli ennusti erityisesti kognitiivisilta taidoiltaan heikompien lasten prososiaalisten taitojen positiivista kehitystä. Kognitiivisilta taidoiltaan heikompien lasten prososiaaliset taidot olivat sen sijaan varsin heikot silloin, jos isillä oli autoritaarinen vanhemmuustyyli, jossa kasvatusote ei ole lämmin mutta rajoja asetetaan. Toisin sanoen auktoritatiivinen vanhemmuus, jonka on teoretisoitu olevan optimaalisin vanhemmuustyyli (Baumrind, 1989), näytti osittain kompensoivan heikkojen kognitiivisten taitojen kielteisiä vaikutuksia sosiaaliseen kompetenssiin. Auktoritatiivisen vanhemmuustyylin on useissa tutkimuksissa havaittu tukevan lasten prososiaalisia taitoja (esim. Hasting ym., 2007; Hastings ym., 2000), mutta kognitiivisten taitojen muuntavaa roolia ei näissä tutkimuksissa ole kuitenkaan tarkasteltu. Jotta kognitiivisilta taidoiltaan heikompien lasten sosiaaliset taidot kehittyisivät hyvin, näyttää johdonmukaisen kurinpidon lisäksi olevan tärkeää, että vanhemmilla on hyvä suhde lapseensa, he osoittavat kiintymystään lastaan kohtaan sekä pyrkivät myös keskustelun avulla vaikuttamaan lapsensa käyttäytymiseen. Auktoritatiivinen vanhemmuustyyli voi monella tavoin tukea lasten prososiaalista käyttäytymistä (esim. Hastings, 2005). Ensinnäkin auktoritatiiviset vanhemmat antavat käyttäytymisellään hyvän esimerkin lapsilleen. Tämän ansiosta heidän tapansa puuttua ongelmakäyttäytymiseen on myös erityisen tehokas, sillä he itse todennäköisesti käyttäytyvät samalla tavalla kuin toivovat lastensakin käyttäytyvän – heidän opetuksensa ei ole ristiriidassa heidän toimintansa kanssa.

Kognitiivisesti taitavien lasten kohdalla auktoritatiivinen vanhemmuus ei sen sijaan ollut yhteydessä prososiaalisiin taitoihin. Kognitiivisesti taitavien lasten hyviä prososiaalisia taitoja ennusti parhaiten se, että isät olivat kasvatustyyliltään lämpimiä tai kontrolloivat lapsiaan behavioraalisesti. Jos näitä kumpaakaan ei ollut (vrt. laiminlyövä vanhemmuus), se ennusti lapsille erityisen heikkoja prososiaalisia taitoja. Jatkotutkimuksissa tulisi selvittää, millaista vanhemmuutta taitavat lapset tarvitsevat ja millainen rooli vanhempien lämpimyydellä, rajojen asettamisella ja näiden erilaisilla yhdistelmillä on kognitiivisesti taitavien lasten sosiaalisessa kompetenssissa.

Lasten kognitiiviset taidot muunsivat myös äitien ristiriitaisen (lämpimän mutta psykologisesti kontrolloivan) vanhemmuustyylin yhteyttä lapsen prososiaalisten taitojen kehitykseen: äitien ristiriitainen vanhemmuustyylit oli yhteydessä vain kognitiivisesti taitavien lasten prososiaalisten taitojen heikkoon kehitykseen. Aiemmassa tutkimuksessa lämmin mutta syyllistävä vanhemmuustyylit ennusti lasten sisään- ja ulospäinsuuntautuneita käyttäytymisongelmia (Aunola & Nurmi, 2005). Vaikuttaa siis siltä, että lämpimyys tukee taitavien lasten psykososiaalista kehitystä vain silloin, kun vanhemmat eivät käytä kasvatukseen syyllistämistä. Lapset, joilla on keskimääräistä paremmat kognitiiviset taidot, saattavat olla erityisen herkkiä vanhempien syyllistävälle kasvatustavalle. Lasten kognitiivinen kehitystaso saattaa esimerkiksi vaikuttaa siihen, kuinka herkästi lapset aistivat ristiriitaisuuden vanhempiensa kasvatuksessa.

Sukupuolen merkitys vanhemmuustyyliden ja sosiaalisen kompetenssin välisissä yhteyksissä

Tutkimuksen viimeisenä tavoitteena oli

tutkia, onko lapsen sukupuoli yhteydessä lasten sosiaaliseen kompetenssiin sekä onko vanhemmuustyyliden yhteys lasten sosiaaliseen kompetenssiin ja sen ulottuvuuksiin erilainen riippuen lasten sukupuolesta. Tutkimuksen tulokset olivat oletusten kanssa yhdenmukaisia. Tytöillä oli jonkin verran paremmat sosiaaliset taidot sekä emootioiden ja käyttäytymisen säätelyn kyvyt kuin pojilla (ks. myös Hartung ym., 2002; Juntila ym., 2006; Lumley ym., 2002). Tulokset sukupuolen muuntavasta vaikutuksesta vanhemmuustyyliden ja lasten sosiaalisen kompetenssin välisiin yhteyksiin osoittivat sen sijaan, että sukupuoli muunsi isien vanhemmuustyylin yhteyttä lasten impulsiivisuuteen. Lämmin mutta syyllistävä vanhemmuustyylit (vrt. ristiriitainen vanhemmuustyylit) oli yhteydessä tyttöjen, mutta ei poikien impulsiivisuuteen. Myös aiempi tutkimus on osoittanut vastaavan vanhemmuustyylin olevan yhteydessä lasten emootioiden ja käyttäytymisen säätelyn ongelmiin (Aunola & Nurmi, 2005).

Tälle yhteydelle on ehdotettu kahta selitystä. Ensinnäkin on mahdollista, että kun vanhemmat samanaikaisesti osoittavat kiintymystään lastaan kohtaan sekä pyrkivät vaikuttamaan lapseen syyllistämällä ja manipuloimalla hänen ajatuksiaan, se voi johtaa lapsen ahdistuneisuuteen. Tällöin lapsi saattaa tuntea itsensä avuttomaksi ja kykenemättömäksi vaikuttamaan asioihin, mikä voi lopulta johtaa lapsen ongelmaikäyttäytymiseen. Toinen selitys on, että tällainen vanhemmuustyylit voi saada lapsen sulkeutumaan ja tukahduttamaan tunteitaan, mikä taas saattaa jossain vaiheessa purkautua ulospäin suuntautuvina käyttäytymisongelmina. Se, että kyseinen vanhemmuustyylit oli yhteydessä juuri tyttöjen emootioiden ja käyttäytymisen säätelyyn, voi johtua siitä, että tytöt ovat erityisen herkkiä isien käyttämälle psykologiselle

kontrollille. Toinen selitys on, että erityisesti tyttöjen impulsiivinen käytös saa isät käyttämään tällaista vanhemmuustyylä. Koska tyttöjen yleisesti ajatellaan olevan käyttäytymiseltään hillitympiä kuin poikien, saattavat siis isät herkemmin reagoida tyttöjen hankalaan käyttäytymiseen kuin poikien ja pyrkiä voimakkaammin kontrolloimaan sitä (ks. Pettit ym., 2001).

JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimus vahvisti näkemystä, jonka mukaan vanhempien käyttämä vanhemmuustyylä, erityisesti lämpimyyt, on yhteydessä lasten sosiaaliseen kompetenssiin. Tutkimuksessa saatiin myös uutta tietoa lasten kognitiivisten taitojen merkityksestä vanhemmuustyylien ja sosiaalisen kompetenssin välisissä yhteyksissä. Erityisesti kognitiivisilta taidoiltaan heikommat lapset näyttävät hyötyvän siitä, että vanhemmat yhtäältä johdonmukaisten rajoitusten avulla puuttuvat lasten ongelmakäyttäytymiseen ja toisaalta osoittavat lämpöä ja arvostusta lastaan kohtaan (auktoritatiivinen kasvatustyylä). Tällainen vanhemmuus voi auttaa lasta paremmin ymmärtämään käyttäytymisensä seurauksia sekä näkemään asioita muiden ihmisten näkökulmasta. Kognitiivisilta taidoiltaan taitavat lapset sen sijaan näyttäisivät kärsivän erityisesti ristiriitaisesta vanhemmuudesta, jossa yhdistyy lämmin ja syyllistävä kasvatustyyli.

Tieto kognitiivisten taitojen merkityksestä voi olla hyödyksi interventioita suunniteltaessa. Vanhempia voidaan ohjata kiinnittämään huomiota vanhemmuustyyliin lapsensa kognitiivisten ominaisuuksien mukaan. Vanhemmat, joiden lapsilla on sekä heikot kognitiiviset taidot että heikko sosiaalinen kompetenssi, saattavat myös kokea erityisen paljon van-

hemmuuteen liittyvää stressiä ja riittämättömyyttä. Tämä saattaa vaikuttaa heidän toimintaansa lastensa kanssa ja vaikeuttaa auktoritatiivisena kasvattajana toimimista (ks. myös Metsäpelto & Pulkkinen, 2004). Näin ollen huomiota tulisi kiinnittää erityisesti ”haastavien lasten” vanhempien vanhemmuuden tukemiseen tarjoamalla heille asianmukaista tietoa lasten haastavaan käyttäytymiseen puuttumisesta sekä turvaamalla muut perheelle tarpeelliset palvelut.

Tutkimuksen yksi rajoitus on, että lasten empaattisuus, yhteistyötaidot, impulsiivisuus ja häiritsevyys mitattiin ainoastaan yhtenä ajankohtana lasten ollessa esiopetusiässä. Näin ollen vanhemmuustyylien yhteydestä sosiaalisen kompetenssin ulottuvuuksiin ei voida tehdä syy-seurauspäätelmiä. Yhtäältä on mahdollista, että vanhempi vaikuttaa lastensa sosiaaliseen kompetenssiin. Toisaalta on myös mahdollista, että lasten sosiaalinen kompetenssi vaikuttaa vanhempien käyttämiin vanhemmuustyyliin. Jatkossa olisi tarpeen tutkia tarkemmin mahdollista kausaalisuhdetta vanhemmuustyylien ja lasten sosiaalisen kompetenssin välillä. On mahdollista, että esimerkiksi vanhemmuustyyliä ja lasten sosiaalisen kompetenssiä vaikuttavat ajan myötä vastavuoraisesti toisiinsa.

Kirjoittajatiedot:

Riikka Keinänen (PsK) on Jyväskylän yliopiston psykologian laitoksen opiskelija. Kaisa Aunola (PsT) toimii Jyväskylän yliopiston psykologian laitoksen professorina. Marja-Kristiina Lerkkanen (KT, dosentti) toimii Jyväskylän yliopiston opettajankoulutuslaitoksen alkuopetuksen pedagogiikan lehtorina. Anna-Maija Poikkeus (PhD) toimii Jyväskylän yliopisto opettajankoulutuslaitoksen professorina. Jari-Erik Nurmi on Jyväskylän yliopiston psykologian laitoksen professori. Noona Kiuru (PsT) toimii tutkijatohtorina Jyväskylän yliopiston psykologian laitoksessa.

Kiitokset

Tämä tutkimus on toteutettu osana Suomen Akatemian rahoittamaa Oppimisen ja motivaation huippututkimusyksikön toimintaa (nr. 213486) sekä Noona Kiurun tutkijatohtorin projektia (nr. 7133146).

LÄHTEET

- Asher, S.R. & Paquette, J.A. (2003). Loneliness and peer relations in childhood. *Current Directions in Psychological Science*, 3, 75–78.
- Aunola, K. (2005). Kasvatus ja vanhemmuus: Tutkimuksen traditiot ja haasteet. *Psykologia*, 4, 356–369.
- Aunola, K. & Nurmi, J.-E. (2005). The Role of parenting styles in children's problem behavior. *Child Development*, 76, 1144–1159.
- Barber, B.K. (1996). Parental psychological control: Revisiting a neglected construct. *Child Development*, 67, 3296–3319.
- Barber, B.K., Stoltz, H.E. & Olsen, J.A. (2005). Parental support, psychological control, and behavioral control: Assessing relevance across time, culture, and method. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 70.
- Baumrind, D. (1971). Types of adolescent life-styles. *Developmental Psychology Monographs*, 4 (1, Pt. 2).
- Baumrind, D. (1989). Rearing competent children. Teoksessa W. Damon (toim.), *Child Development today and tomorrow* (s. 349–378). San Francisco: Jossey-Bass.
- Connor, C.M., Son, S.-E., Hindman, A.H. & Morrison, F.J. (2005). Teacher qualifications, classroom practices, family characteristics, and preschool experience: Complex effects on first graders' vocabulary and early reading outcomes. *Journal of School Psychology*, 43, 343–375.
- Curby, T.W., Rimm-Kaufman, S.E. & Ponitz, C.C. (2009). Teacher-child interactions and children's achievement trajectories across kindergarten and first grade. *Journal of Educational Psychology*, 101, 912–925.
- Darling, N. & Steinberg, L. (1993). Parenting style as context: An integrative model. *Psychological Bulletin*, 113, 487–496.
- Denham, S., Blair, K., DeMulder, E., Levitas, J., Sawyer, K., Auerbach-Major, S. & Queenan, P. (2003). Preschool emotional competence: Pathway to social competence? *Child Development*, 74, 238–256.
- Diamond, K.E. (2005). The development of social competence in children with disabilities. Teoksessa C.H. Hart & P.K. Smith (toim.), *Blackwell Handbook of Childhood Social Development* (s. 571–587). Oxford: Blackwell.
- Eisenberg, N., Fabes, R., Guthrie, I. K., & Reiser, M. (2000). Dispositional emotionality and regulation: Their role in predicting quality of social functioning. *Journal of Personality & Social Psychology*, 78, 136–157.
- Eisenberg, N., Fabes, R.A. & Spinrad, T.L. (2006). Prosocial development. Teoksessa N. Eisenberg (toim.), *Handbook of Child Psychology*. (6. painos.) New Jersey: Wiley.
- Eisenberg, N., Zhou, Q., Spinrad, T.L., Valiente, C., Fabes, R.A. & Liew, J. (2005). Relations among positive parenting, children's effortful control, and externalizing problems: a three-wave longitudinal study. *Child Development*, 76, 1055–1071.
- Galambos, N.L., Barker, E.T. & Almeida, T.M. (2003). Parents do matter: Trajectories of change in externalizing and internalizing problems in early adolescence. *Child Development*, 74, 578–594.
- Goodman, R. (1999). The extended version of the Strengths and Difficulties Questionnaire as a guide to child psychiatric caseness and consequent burden. *The Journal of Child Psychology and Psychiatry and Allied Disciplines*, 40, 791–799.
- Guralnick, M.J. (1999). Family and child influences on the peer-related social competence of young children with developmental delays. *Mental Retardation and Developmental*

- Disabilities Research Reviews, 5, 21–29.
- Hart, C.H., Newell, L.D. & Olsen, S.F. (2003). Parenting skills and social communicative-competence in childhood. Teoksessa J.O. Greene & B.R. Bursleson (toim.), *Handbook of communication and social interaction skills (753–801)*. New Jersey: Erlbaum.
- Hartung, C.M., Willcutt, E.G., Lahey, B.B., Pelham, W.E., Loney, J., Stein, M.A. & Keenan, K. (2002). Gender differences in young children who meet criteria for attention-deficit/hyperactivity disorder. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 31, 453–464.
- Hastings, P.D., McShane, K.E., Parker, L. & Ladha, F. (2007). Ready to make nice: Parental socialization of young sons' and daughters' prosocial behaviors with peers. *Journal of genetic psychology*, 2, 177–200.
- Hastings, P.D., Rubin, K.H. & DeRose, L., (2005). Links among gender, inhibition and parental socialization in the development of prosocial development. *Merrill-Palmer Quarterly*, 4, 467–493.
- Hastings, P.D., Zahn-Waxler, C., Robinson, J., Usher, B. & Bridges, D. (2000). The Development of concern for others in children with behavior problems. *Developmental Psychology*, 36, 531–546.
- Isley, S.L., O'Neil, R., Clatfelter, D. & Parke, R.D. (1999). Parent and child expressed affect and children's social competence: Modeling direct and indirect pathways. *Developmental Psychology*, 2, 547–560.
- Johnston, C., Murray, C., Hinshaw, S.P., Pelham, W.E.Jr. & Hoza, B. (2002). Responsiveness in interactions of mothers and sons with ADHD: relations to maternal and child characteristics. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 30, 77–88.
- Junttila, N., Voeten, M., Kaukiainen, A. & Vauras, M., (2006). Multisource assessment of children's social competence. *Educational and Psychological Measurement*, 66, 874–895.
- Kaukiainen, A., Junttila, N., Kinnunen, R. & Vauras M. (2005). MASK-monitaho-arviointi oppilaan sosiaalisesta kompetenssista. Oppimistutkimuksen keskuksen & Turun Opettajankoulutuksen julkaisuja.
- Lerikkanen, M.-K., Niemi, P., Poikkeus, A.-M., Poskiparta, E., Siekkinen, M. & Nurmi, J.-E. (2006). Alkuportaatt-seurantatutkimus (meneillään). Jyväskylän yliopisto.
- Lindeman, J. (2000). ALLU – Ala-asteen lukutesti. Oppimistutkimuksen keskus. Turun yliopisto.
- Lumley, V.A., McNeil, C.B., Herschell, A.D. & Bahl, A.B. (2002). An examination of gender differences among young children with disruptive behavior disorders. *Child Study Journal*, 32, 89–100.
- Maccoby, J.J. & Martin, J.A. (1983). Socialization in the context of the family: Parent-child interaction. Teoksessa P.H. Mussen (sarjan toim.) & E. M. Hetherington (vol. toim.), *Handbook of child psychology: Vol 4. Socialization, personality and social development. (4. painos)*. New York: Wiley.
- McCullum J.A. & Ostrosky, M.M. (2008). Family roles in young children's emerging peer related social competence. Teoksessa W.H. Brown, S.L. Odom & S.R. McConnell (toim.), *Social Competence of Young Children: Risk, Disability and Intervention (s. 31–59)*. Baltimore: Brooks Publishing.
- McDowell, D.J. & Parke, R.D. (2009). Parental correlates of children's peer relations: An empirical test of a tripartite model. *Developmental Psychology*, 43, 224–235.
- McKown, C., Gumbiner, L.M., Russo, N.M. & Lipton, M. (2009). Social-emotional learning skills, self-regulation, and social competence in typically developing and clinic-referred children. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, 38, 858–871.
- Metsäpelto, R.-L. & Pulkkinen, L. (2004). Vanhempien kasvatustyyli ja psykososiaalinen toimintakyky. *Psykologia*, 3, 212–221.
- Odom, S.L., McConnell, S.R. & Brown, W.H. (2008). Social competence of young children.

- Teoksessa W.H. Brown, S.L. Odom & S.R. McConnell (toim.), *Social competence of young children. Risk, disability, & intervention* (s. 3–29). Baltimore, MD: Brookes.
- Odom, S.L., Li, S., Sandall, S., Zercher, C., Marquart, J.M. & Brown, W.H. (2006). Social acceptance and rejection of preschool children with disabilities: A mixed-method analysis. *Journal of Educational Psychology*, 98, 807–823.
- Pakaslahti, L. & Keltikangas-Järvinen, L. (2001). Peer attributed prosocial behavior among aggressive/preferred, aggressive/non-preferred, non-aggressive/preferred and non-aggressive/non-preferred adolescents. *Personality and Individual Differences*, 30, 903–916.
- Parker, J.G. & Asher, S.R. (1987). Peer relations and later personal adjustment: Are low-accepted children at risk? *Psychological Bulletin*, 102, 357–389.
- Pettit, G.S., Laird, R.D., Dodge, K.A., Bates, J.E. & Criss, M.M. (2001). Antecedents and behavior-problem outcomes of parental monitoring and psychological control in early adolescence. *Child Development*, 72, 583–598.
- Poikkeus, A.-M. (1997). Lasten toverisuhteet ja sosiaaliset taidot. Teoksessa M. Korhonen, H. Lyytinen & P. Lyytinen (toim.), *Näkökulmia kehityspsykologiaan: Kehitys kontekstissaan* (s. 122–137). Helsinki: WSOY.
- Pomerantz, E.M. & Eaton, M.M. (2001). Maternal intrusive support in the academic context: Transactional socialization processes. *Developmental Psychology*, 37, 174–186.
- Roberts, G.C., Block, H. & Block, J. (1984). Continuity and change in parents' child-rearing practices. *Child Development*, 55, 586–597.
- Rose-Krasnor, L. & Denham, S. (2009). Social-Emotional competence in early childhood. Teoksessa K.H. Rubin, W.M. Bukowski & B. Laursen (toim.), *Handbook of peer interactions, relationships, and groups* (s. 162–179). New York: Guilford Press.
- Rubin, K.H., Bukowski, W.H. & Parker, J.G. (2006) *Peer interactions, relationships, and groups*. Teoksessa N. Eisenberg (toim.), *Handbook of Child Psychology* (6th edition): Social, emotional, and personality development (s. 571–645). New York: Wiley.
- Räsänen, P. & Aunola, K. (2007). *Aritmetiikkatesti. Alkuportaati-tutkimuksen julkaisematon testimateriaali*. Jyväskylän yliopisto.
- Salmivalli, C. (2005). *Kaverien kanssa: Vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Spinrad, T., Eisenberg, N., Cumberland, A., Fabes, R., Valiente, C., Shepard, S., Reiser, M., Losoya, S. & Guthrie, I. (2006). Relation of emotion-related regulation to children's social competence: A longitudinal study. *Emotion*, 6, 498–510.
- Stice, E. & Barrera, M. (1995). A longitudinal examination of the reciprocal relations between perceived parenting and adolescents' substance use and externalizing behaviors. *Developmental Psychology*, 31, 322–334.
- Wakschlag, L.S. & Hans, S.L. (1999). Relation of maternal responsiveness during infancy to the development of behavior problems in high-risk youths. *Developmental Psychology*, 35, 569–579.
- Walton, A. & Flouri, E. (2010). Contextual risk, maternal parenting and adolescent externalizing behaviour problems: the role of emotion regulation. *Child: Care, Health and Development*, 36, 275–284.
- Wechsler, D. (1999). *Wechsler Intelligence Scale for Children -III (WISC-III) (P)*. Helsinki: Psykologien kustannus Oy.
- Wilson, B.J. (1999). Entry behavior and emotion regulation abilities of developmentally delayed boys. *Developmental Psychology*, 23, 214–222.
- Woodcock, R.W. & Johnson, M.B. (1977). *Woodcock-Johnson Psycho-Educational Battery*. Itasca, IL: Riverside.